

soglasniki in na koncu besed kakor *v* izrekuje: dolg, poln, polh, dal, vzeti, učil itd.

Kaj posebnega je tudi to, da na Gorenškem na koncu besed *d* prav tako kakor angleški terdi *th* ali pa *θ* v Novogreškem, in v nekterih krajih kakor *s* izrekujejo: hus, ters, gospos itd. namesti hud, terd, gospod itd.

Goltnike *g*, *h*, *k* na gorenškem pred *e* in *i* veči del v debele sič-nike tudi v ptujih besedah premine: štenže (pa tudi noje), muše, tače itd, namesti štenge, noge, muhe, take itd. Nekteri pa v tem nastopu *k* kakor *tj* ali kakor Dalmatinski *ch* izrekujejo.

V ptujih besedah se *f* velikrat v *v*, *b* ali *p* spremeni: veršt, bakla, Štepanja vas. Nekteri na dolenskem *f* v *h* premine in pravijo: Habjan, hajmošter namest Fabjan, fajmošter. Nemci pa nam nasproti naš *b* v *f* spremine: Ljubno Laufen, Bistrica Feistric, Žabnica Safnic itd. Domača popaka je pa, de nekteri *b* na koncu besed ali pa pred *k* in *t* v *f* premine: bof, bofki, droftine namesti bob, bobki, drobtine.

Tako tudi *h* namesti *d* pred *k*: rehko, glahko ali gvahko namesti redko, gladko; ali pred *e* in *i* *l* namesti *v*: buklu, v cerkli, na gvahli nese itd. namesti bukve, v cerkvi, na glavi nese itd.

Na koncu besed nekteri *g* kakor *k*¹⁾ izrekó, nekteri ga pa v *h*. spremine: roh, sneh, prag namesti rog, sneg, prag itd. Nekteri hribovci bolj na notranjskem sploh namesti *g* izrekujejo mehki *h* Pemcem enako: holob, hlava, noha itd. namesti golob, glava, noga itd.

O telegrafu.

Mojemu predavanju o telegrafu v ljubljanski čitalnici manjka sklepa, ker imel sem o tisti priliki telegrafične stroje pri sebi, in mi je bilo mo- goče, tiste občinstvu razložiti.

Ker je „Uč. Tov.“ moj govor prinesel, je potrebno, da dodam tudi potrebno razlaganje aparatov, pri telegrafovanju naj potrebnejših. Ti-le so: Ključ in pisalec (Schreibapparat) po sistemi Morsé-a in baterije.

Prej sem omenil, da je za telegrafiranje potreben „enomen tok“ (gleichmässiger Strom) galvanične elektrike, ki se razliva po železnem drotu, kateri je ovit okoli prav mehkega in čistega železa.

Galvanična elektrika ze vzbuja v baterijah. Te so sestavljene tako-le: V stekleni kupici stoji valj (cilinder) iz cinka, v njegovi votlini zopet lončena okrogla kupica, rahlo ožgana, tako da tekočina zkozi udari, pa ne toliko, da bi od nje kapala, in v tej persteni kupici stoji bakreni cilinder.

¹⁾ Mehke soglasnike: b, d, z, ž in g na koncu besed ali pred terdimi soglasniki izgo-varjamo sploh terdo: golob, sád, gladko, mraz, nizko dež, težko, prag itd. kakor golop, sat, glatko itd.

Voda nekoliko osoljena je tista tekočina, katera obdaja lončeno kupico; tekočina pri bakru v perstni kupici je tudi voda, v kateri je raztopljen bakreni medni vitriol. Cilinder cinka in bakra imata vsaki po eno vretenico (Schraube). Ako privežemo en konec drota za cinkovo, drugi konec tega drota za bakreno vretenico, imate po celem drotu enomerni tok galvanične elektrike, tudi če je drot veliko milj dolg. Ena sama tako sestavljena kupica se imenuje galvanični element, in en konec cinkove vretenice negativni, drugi s bakreno vretenico pozitivni pol.

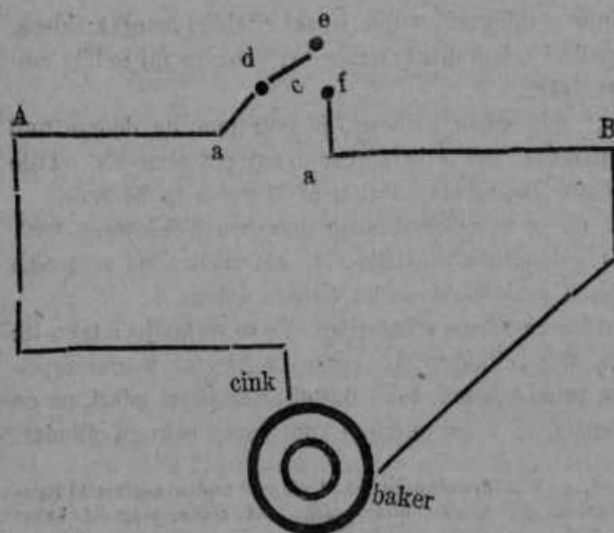
Da je tak močnejši, zveže se več takih ena z drugo, tako da je pozitivni pol vselej z negativnim zvezan, in da pri prvi kupici ostane cinkova, pri zadnji kupici pa bakrena vretenica prazna. To je potem galvanična baterija. Ako v ta dva prazna konca z vretenicami priterdimo v vsako kupico konec istega drota, tako je tok elektrike, kateri se razprostira po drotu, toliko močen, da je mogoče ž njim, ako bi drot vso zemljo obsegel in bi obdan bil z dobrimi neprevodniki (Nichtleiter) okoli vse zemlje telegrafirati.

Ako je pa drot pretergan, jenja tudi tok. Tok si moramo misliti enak mirno tekoči vodi.

Mislimo si stekleno dolgo cev, po kateri se enomerno voda steka. Ako bi imela cev malo zatvornico, bi lahko tok vode čisto ustavili, ali ga razdelili v krajši ali daljši curke.

Ravno tako je pri električnem toku po drotu, zatvornica se pa tukaj imenuje ključ.

Ključ je kjerkoli v drot tako vrezan, da se ž njim drot preterga, kedar hočemo; pa se ravno tako hitro tudi more zvezati n. p. tako-le :

A in B sta konca drota eden zvezan z cinkom, drugi z bakrom, in vsak pri aa zvezan z železnim kolčkom, c bi bil ključ, pri d v železni kolč tako vdolan, da se mali konec železa ali druge kovine, ne da bi izgubil dotiko s kolčkom, dá vzdigovati.

Ako je konec ključa e v dotiki s kolčkom pri f, tako je drat A z dratom B torej tudi negativni pol s pozitivnim polom baterije zvezan; v drotu in ključu je električni tok — ako je pa konec ključa e oddaljen od kolčka f je drot pretergan, baterijina pola nista zvezana in tok v drotu in ključu mine. Ako terpi dotika dalj časa, je tok dolg, terpi pa le malo časa, je tok tudi prav kratek.

Ako roko v zrak pomolimo in jo precej nazaj potegnemo, je to kratko znamenje, ako je dalj časa v zraku deržimo, je to dolgo znamenje in po kombinaciji teh dveh znamenj se da sestaviti celi alfabet.

To pa bi bila samo začasna vidljiva znamenja; hočem zdaj povedati, kakošna je mašina, katera nam znamenja kratkega in dolgega toka po ključu v našo voljo dana, tudi na papir natiskuje. (Konec prih.)

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje. *)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalvrédnega ališiš, koristnega skušaj, zapiši! — Po tej poti omeš marnikaj pozabljenosti, in postavljaj hkrati sam sebi stalni spominček pa prislovice latinski: „Littera scripta manet“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane!“.

Iz med slovesnih božjih služeb, katere so se rojstni dan svetlega cesarja obhajale na Dunaji, naj poleg opisane vojaške omenim zlasti še onih dveh, ki ste se opravljali ob 10. uri v Karol Boromejevi, ob 11. uri pa v metropolitanski Št. Štefanski cerkvi. Pervo so bili osnovali slušateljji gospodarstvenega kurza, in so pri taisti tudi sami peli. Lepo in očitno so kazali s tem svoje verstvo, ter ob enem razodeli tudi spoštovanje in hvaležno serce do svetlega vladarja. Vsa slovesnejša še pa, se vé, je bila velika maša ob 11. uri v Št. Štefanski stolnici, katero je opravljal gosp. kardinal-nadžkof vitez Rauscher, in katere so se udeleževali poleg vseh ministrov tudi načelniki višjih državnih vradnij, oddelek sijajno opravljene dvorne straže, veliko vradnikov in mnogo najodličnejše gospode. Gnječa v cerkvi je bila zeló velika; vendar sem se bil vstopil

*) Ker se je v spis zadnjega lista (in tudi že v več poprejšnjih) vrinilo mnogo mi jako neljubih tiskarnih pomot, naj tu nekatere popravim! Na str. 202 v 9. verstici od spodaj gori beri namesti „od 18. stoletja“ pravo: od 13. stoletja; in ravno na tej strani v 6. verstici od spodaj namesti „Spodnje lice cesarskega dvora“ pravo: Sprednje lice cesarskega dvora. Na 204. strani v 22. verstici od zgoraj naj se prislovica cesarja Franca I. pravilno glasi: justitia (ne pa justicia) fundamentum regnorum, po našem: Pravica kraljestvom (in ne kraljestva) podlaga; na 205. strani v predzadnji verstici naj se bere namesti: „mimo odličnega cesarjevega spremstva“ pravo: mimo visokslavnega cesarjevega gospod soródnika in njihovega sijajnega spremstva.